

Гривнак Б. Л.

кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальних комунікацій та права
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ГРИВНАК Б. Л.

***ПОШУКИ ОПТИМАЛЬНОГО ШЛЯХУ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ В
УКРАЇНІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД***

Сьогодні наше суспільство стикається зі швидкими і величезними технологічними змінами. Тому потрібні нові методи і засоби реформування і модернізації системи освіти для вдосконалення процесу отримання знань. Останнім часом все більш очевидним стає те, що потреба в освіті проявляється не тільки на рівні окремої особистості чи окремої організації, а й суспільства в цілому. Тому такою актуальною сьогодні є концепція «безперервної» освіти, адже навчання протягом усього життя – це нагальна потреба і вимога часу. Як свідчить міжнародна практика, погіршення економічної ситуації актуалізувало необхідність випереджального професійного розвитку, формування за допомогою перепідготовки вміння швидко і адекватно реагувати на зовнішні виклики, своєчасно переходити в перспективні професійні сектори відповідно до вимог ринкової економіки [4].

Виходячи із вищенаведеного, актуальність дослідження полягає у необхідності пошуків оптимального шляху модернізації освітньо-виховної сфери в сучасній Україні. Такого шляху, при якому б освіта, з однієї сторони, мала можливість на рівних конкурувати з освітніми системами провідних високорозвинених країн (враховуючи їх досвід та новітні досягнення), а з іншої, зберегла б усі ті власні здобутки, які виділяють її з поміж інших та забезпечують власну автентичність [4].

Досліджуване питання є надзвичайно багатоаспектним, а тому його можна аналізувати як з позицій педагогіки, філософії освіти чи управління, так і з позицій соціології, культурології, історії та інших суміжних наук. Узагальнити результати цих досліджень покликана філософія. Саме філософсько-освітній

аналіз ціннісно-світоглядного потенціалу модернізації освіти досі був недостатньо системно опрацьованим у вітчизняній науці [4].

Розвиток та модернізація системи освіти в Україні відображені у значній кількості праць. Нам хотілось би виділити наукові доробки таких вчених як: В. Андрущенко, І. Бех, Д. Дзвінчук, В. Кремень, П. Кононенко, К. Корсак, В. Луговий, Є. Пінчук, З. Самчук, Г. Стасюк, Н. Сухова та ін. [4].

Важливу роль в осмисленні модернізаційних процесів у сучасному суспільстві відіграє теорія суспільства ризику, яку розробляли такі зарубіжні вчені як У. Бек та Н. Луман, а також вітчизняні дослідники – А. Качинський, В. Пасісниченко, О. Проценко, і зокрема у сфері філософії освіти – О. Бойко, О. Литвин, П. Чурмантаєв та інші [4].

Сучасний стан розвитку теорії і практики освіти характеризується напруженим пошуком шляхів актуального й прогнозного (випереджувального) реагування на виклики часу. Високий динамізм змін, глобалізаційні процеси, непередбачуваність майбутнього, кризи, інтенсивне зростання високотехнологічних виробництв і комунікацій, людської мобільності – усе це позначається на якості життя у кожній країні [2, с. 6].

Українське суспільство, як і все людство, перебуває під впливом цих потужних глобалізаційних процесів, швидких змін умов життя, посилення конкурентних засад та утвердження дослідницько-інноваційного типу розвитку, переосмислення ціннісних орієнтирів і стратегій людського буття. Нові виклики вимагають адекватної модернізації освітньої системи як провідного чинника соціально-культурного відтворення, успішної життєдіяльності людини, її подальшого вдосконалення. У зв'язку з цим підвищується значення наукового дослідження стану і прогнозування тенденцій, обґрунтування і проектування практичних заходів, досягнення суспільного консенсусу на людиноцентрованій основі щодо реформування сфери освіти [2, с. 6].

Як орган соціуму, освіта повинна гнучко адаптуватися до змін соціального середовища і, як наслідок, змінюватися сама. Інакше кажучи, лише передачею досвіду сьогодні обмежуватися не можна. Як підкреслює В. Кремень: «Поряд із

засвоєнням базових знань, перед сучасною освітою дедалі нагальніше постає завдання навчити учня самостійно оволодівати новими знаннями та інформацією, виробити потребу в навчанні упродовж життя» [6, с. 2].

Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів ХХІ століття вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну історичній епосі [9].

Г. Стасюк висловлює думку, що головною проблемою в нашій державі є вироблення ефективних рішень у галузі освітньої політики, які б відповідали задекларованим цілям і умовам країни, та їх повноцінне впровадження в життя.

У своїх працях він зазначає, що сформульовані в рамках аналізу політики вимоги до розроблення концептуальних документів, які забезпечували б якісну державну політику в будь – якій сфері, на жаль, не враховуються під час підготовки нормативних актів у галузі реформування освіти. До таких вимог належать: аналіз стану та причин невиконання попередніх рішень; визначення проблем і цілей змін; аналіз можливих альтернатив розвитку, наслідків ухвалення рішень з урахуванням інтересів та реакції всіх суспільних груп, потрібних ресурсів, труднощів та механізмів упровадження [8].

Ще одним суперечливим фактором реформування вітчизняної освіти є запровадження європейських освітніх стандартів. Слід зазначити, що в «погоні» за відповідністю системи національної освіти європейським та світовим стандартам не варто забувати про те, що нашій державі доцільно певною мірою зберегти власну автентичність та педагогічні традиції, адже не все те, що існувало досі було неправильним чи недосконалим [3].

На цю тенденцію звертає нашу увагу Д. Дзвінчук. Він зазначає, що в процесі модернізації та реформування системи української освіти, відкритим залишається питання щодо меж збереження у майбутньому сучасних вітчизняних підходів до управління освітою в аспекті проголошення орієнтації всього навчально-виховного процесу на «формування особистостей» [5].

Звичайно, модернізація освітньо-виховної сфери нашої держави може здійснюватись різними шляхами, кожен з яких несе більші чи менші ризики. Тому його успішність залежить від культури оперування ризиками, а отже потребує передусім опанування цінностями та світоглядом, які відповідають моделі суспільства ризиків. На думку Н. Лумана, у ситуації перманентної та зростаючої складності та непередбачуваності подій єдиною виграшною стратегією є випереджальна, тобто не слід чекати нових ризиків, але слід створювати ситуації із запрограмованими, а отже і контрольованими ризиками, які поступово, але неухильно будуть поглинати усі інші ризики [7, с. 141].

В цілому таку логіку витримує й У. Бек у своїй теорії суспільства ризиків. Однак, якщо Бек вважає політичний підхід до оперування ризиками оптимальним [1, с. 342-347], то Луман висловлює сумніви у тому, що політика взагалі здатна запропонувати стратегію ризиків, яка поглинула би усі інші ризики: політична оцінка допустимого ризику або безпечної технології пропонує своє поле опрацювання ризиків, і «простір для угоди буде, швидше за все, знайдено в цьому полі, а не в полі різних думок з приводу первинного ризику. Будь-яка оцінка ризику була і залишається контекстуально обумовленою» [7, с. 30]. Ми поділяємо ці сумніви і вважаємо, що адекватну рефлексію ризиків можна здійснювати у дискурсі модернізації, але не в політичному дискурсі, а в дискурсі освітньому.

Освітній дискурс ризиків модернізації має ті переваги, що тут щонайменше відсутня пряма матеріальна зацікавленість суб'єктів рефлексії у нав'язуванні свого варіанту стратегії ризиків. У сфері освіти і науки смисловим кодом є істина, а не влада. Крім того, сам спосіб пошуку найбільш прийнятних ризиків тут базується на знаннях, а не на симпатіях електорату. Суспільство ризиків тому можливе, на нашу думку, саме як суспільство знань.

Підсумовуючи вищесказане, хотілося б відзначити, що попри всі негаразди та труднощі, сьогодні наша держава повинна реалізувати свій економічний, культурний та науковий потенціал і, враховуючи задекларований пріоритет

розвитку освіти, подолати суспільну кризу. Серед кроків, які варто зробити Україні для розвитку освітньо-виховної сфери, слід виділити наступні:

- скасувати практику фінансування освіти за залишковим принципом – це дозволить підняти престиж галузі та утримати «кращі уми» від виїзду закордон;
- інтенсифікувати розвиток дистанційної освіти та на законодавчому рівні легалізувати дипломи та сертифікати віртуальних освітніх закладів;
- продовжити розвивати інтеграцію України в світовий інформаційний та освітній простори з метою співпраці та перейняття досвіду інноваційного розвитку освіти тих держав, які досягли значних успіхів у цьому процесі;
- інтенсифікувати використання ІКТ та застосування інтерактивних методів навчання, а також стимулювати тих осіб, які досягли значних успіхів у запровадженні інноваційних технологій у навчальний процес;
- спростити систему здобуття наукових ступенів та спонукати молодь до науково-дослідної діяльності .

Список використаних джерел:

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну [Текст] / У. Бек ; [Пер. с нем.]. — М.: Прогресс — Традиция, 2000. — 384 с.
2. Біла книга національної освіти України / Т. Алексеєнко, В. Аніщенко, Г. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В. Кременя; НАПН України. – К.: Інформ системи, 2010. – 342 с.
3. Гривнак Б. Л. Модернізація освіти України в умовах суспільноорієнтаційної трансформації / Б. Л. Гривнак // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: збірник наукових праць. – Вип. 25 (38). – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 33–36.
4. Гривнак Б. Л. Модернізація системи освіти України як чинник ціннісно-світоглядної визначеності суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.10 – «Філософія освіти» / Б. Л. Гривнак. – Київ, 2016. – 20 с.

5. Дзвінчук Д. І. Освіта в історико-філософському вимірі: тенденції розвитку та управління: [монографія] / Д. І. Дзвінчук. –К.: Вид-во Нічлава, 2006. – 484 с.

6. Кремень В. Якісна освіта: вимоги ХХІ століття / В. Кремень // Дзеркало тижня. – 2006. – 24-30 червня, № 24(603). – С 2. – <http://www.dt.ua/3000/3300/53717/>

7. Луман Н. Понятие риска [Текст] / Н. Луман; [пер. с нем.] // THESIS: теория и история экономических и социальных институтов и систем. – 1994. – № 5. – С. 135-160.

8. Стасюк Г. Є. Освіта як чинник державотворення: дисертація на здобуття наук. ступ. канд. наук: 09.00.10 / Г. Є. Стасюк; НПУ імені М. П. Драгоманова. – К., – 2008. – 201с.

9. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 року № 344/2013 [Електронний ресурс] / Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html> – Назва з екрана.